2019-105

Archeologienota Wezembeek-Oppem Zilvervoslaan

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

6-1-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Wezembeek-Oppem Zilvervoslaan (provincie Vlaams-Brabant), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Deze archeologienota is een aangepaste versie van de in akte genomen archeologienota met ID 12495 (zie https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/12495). Omdat het ontwerpplan opgenomen in die archeologienota niet meer geldig is, dient er een nieuwe archeologienota opgesteld te worden. Deze nieuwe versie verschilt inhoudelijk niet van de in akte genomen archeologienota, ook de projectcode is dezelfde, enkel het ontwerpplan van de verkaveling is veranderd.

Het terrein, 6603m² groot, heeft een rechthoekige vorm en is noordoost-zuidwest georiënteerd. In de noordelijke hoek is er een smalle annex aanwezig die het plangebied verbindt met de bestaande Zilvervoslaan. In het zuidwesten grens het terrein aan de Diepstraat. Het plangebied is volledig begroeid met bomen, in de zuidwestelijke hoek is een vervallen constructie aanwezig. Het terrein helt geleidelijk van noord naar zuid, maar kent nabij de Diepstraat een zeer sterke daling op korte afstand. Het is langs alle zijden omgeven door tuinen en woningen.

Het plangebied is gelegen ten zuiden van de dorpskern van Oppem. Op de Villaretkaart uit 1745-1748 is de Diepstraat al aangeduid, het plangebied is te situeren op het hellend terrein ten oosten ervan. Het is niet bebouwd, en net ten oosten ervan (of net nog op het plangebied) wordt een kronkelende weg weergegeven. Deze weg is niet te zien op de Ferrariskaart uit ca. 1777, maar wordt wel weergegeven op de latere kaarten als een landweg die lijkt te stoppen ongeveer aan de noordoostelijke hoek van het terrein. Mogelijk is dit het pad dat nu nog vaag te zien is op het terrein en naar het gebouwtje leidt. In ieder geval blijft het plangebied onbebouwd tot minstens 20ste eeuw en vermoedelijk in gebruik als landbouwgrond. Op de luchtfoto van 1971 is de aanplant van de huidige begroeiing te zien, alsook het gebouwtje, en in de volgende decennia ontwikkelt deze 'tuin' zich verder. Vanaf 1971 is de toename van de bebouwing in de onmiddellijke omgeving goed te volgen. In ieder geval lijken er sinds midden 18de eeuw geen grootschalige verstoringen te hebben plaatsgevonden op het terrein. Het plangebied is te situeren aan de voet van een uitlopers van één van de heuvels in het zuiden van Oppem, op de noordelijke flank ervan. Aan weerszijden van deze uitlopers zijn diepere dalen ingesneden, waarin zich soms waterlopen (zoals de Vuilbeek) bevinden. Het maaiveld van het terrein stijgt geleidelijk van noord (+79,5m TAW) naar zuid (+84,5m TAW). Gezien het hellende karakter is de kans op enige vorm van erosie niet onwaarschijnlijk. De bodemkaart geeft aan dat er hier een droge leembodem met textuur B horizont aanwezig is. In de buurt van het plangebied gebeurde nog maar weinig archeologisch onderzoek. Recent werden 2 proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd op enige afstand ten zuiden en ten zuidoosten van het terrein, hierbij werden geen relevante archeologische sporen aangetroffen. Andere sites in de buurt zijn enkel gekend via archivalische bronnen en nog niet archeologisch onderzocht, en dateren uit de late

middeleeuwen of de nieuwe tijd. Interessant is dat net ten oosten van het plangebied in 1746 een Frans kampement moet gelegen hebben in het kader van het beleg van Brussel in januari-februari van dat jaar. Mogelijk zijn er hiervan restanten bewaard op het plangebied. Op basis van deze gegevens kan besloten worden dat de archeologische verwachting eerder ongekend is. Niettegenstaande is de kans niet onbestaande dat er archeologische sites aanwezig zijn, het gaat dan voornamelijk om sites met grondsporen. Sporen van het 18de-eeuwse kampement kunnen mogelijk nog in de teelaarde bewaard zijn. Er zijn geen aanwijzingen dat het terrein een verhoogd potentieel heeft voor in situ bewaarde steentijd artefactensites. De proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd in de omgeving, op terreinen met gelijkaardige landschappelijke kenmerken, hebben geen archeologische niveaus aangetoond die in situ bewaring van artefactensites uit de steentijden garanderen, dit kan doorgetrokken worden naar het plangebied.

Het plangebied wordt verkaveld in 14 bouwloten die komen te liggen langs een nieuwe T-vormige wegenis die aansluit op de Zilvervoslaan. Het huidige doodlopende stuk van de Zilvervoslaan wordt hierbij verbreed. Langsheen deze wegenis wordt een smalle groenzone voorzien. De bouwloten bestaan uit een zone voor de woningen en een voor- en achtertuin. Langs de noordoostelijke grens wordt een smalle strook van in totaal 95m² uitgesloten van de verkaveling. In het westen wordt een groenzone van 1115m² groot gecreëerd. Er zullen aanzienlijke grondwerken plaatsvinden op het plangebied: het bouwrijp maken van de percelen, bodemingrepen voor aanleg van nutsleidingen en -voorzieningen, funderingswerken, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen en verhardingen, omgevingsaanleg. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

Het plangebied kent een ongekend archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet met zekerheid aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Er dient bijgevolg verder vooronderzoek te gebeuren. Dit verder vooronderzoek dient gericht te zijn op sites met grondsporen, met specifieke aandacht voor vondsten en sporen die zich in de teelaarde kunnen bevinden en te relateren zijn aan het Franse militaire kamp uit de winter van 1746. Verder vooronderzoek kan nuttige kennis bijbrengen over de ontwikkeling van het plangebied en de ruimere regio, waarover waar weinig archeologische gegevens voorhanden zijn. Het verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de verkaveling pas ontwikkeld wordt onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning. Ook dienen de bomen verwijderd te worden vooraleer het verder vooronderzoek van start kan gaan.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten van het verder vooronderzoek worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

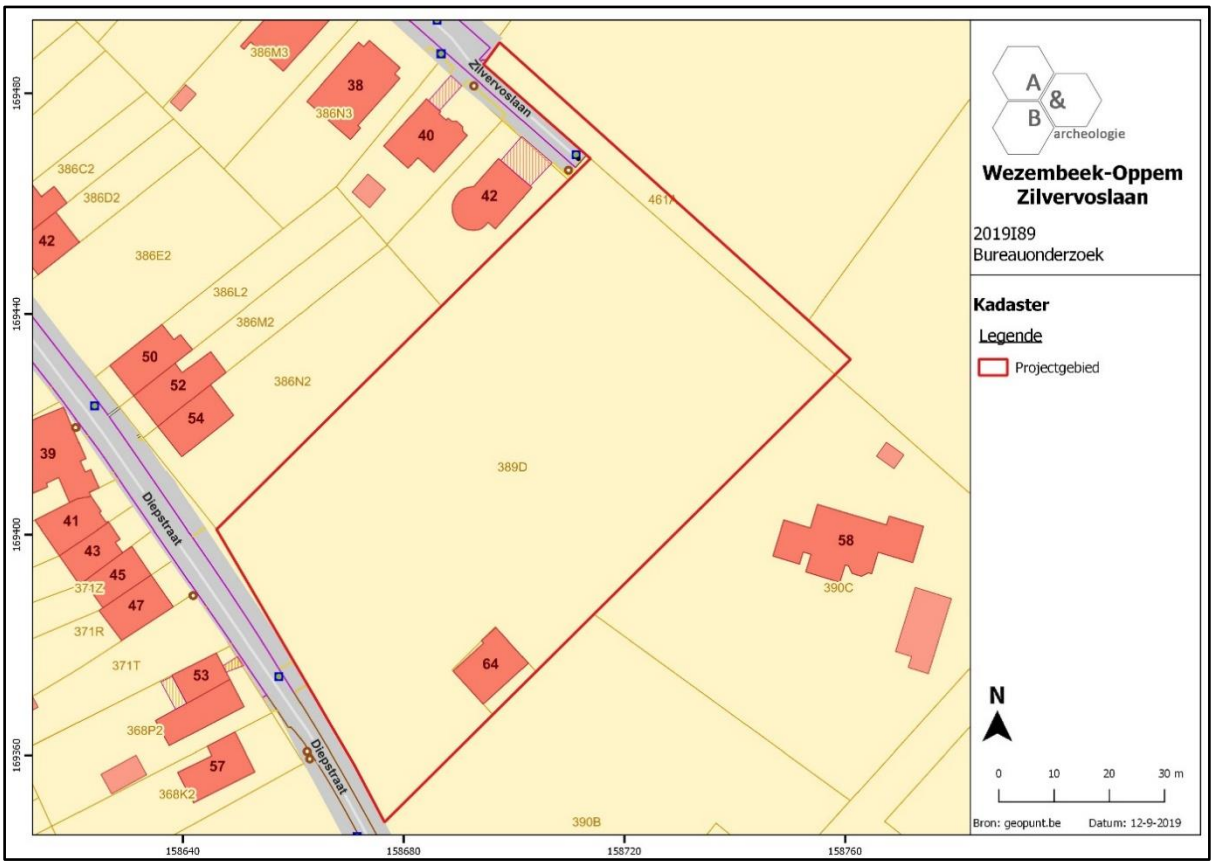
Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Wezembeek-Oppem, Zilvervoslaan

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 158547,29 en Y: 169344,35; X: 158859,80 en Y: 169492,77

Oppervlakte plangebied: 6603m²

Kadastergegevens: Wezembeek-Oppem, afdeling 2, sectie D, perceel 389C, 389D, 461A

Langs de noordoostelijke grens wordt een smalle strook van in totaal 95m² uitgesloten van de verkaveling. Dit betekent dat 6508m² in aanmerking komt voor verder vooronderzoek.

Figuur 1 Plangebied aangeduid op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Zijn er vondsten en sporen te linken aan de aanwezigheid van het Franse militaire kamp uit 1746?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap? Hoe is de bodemopbouw?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

Het is noodzakelijk dat voorafgaand het uitvoeren van het verder vooronderzoek de bomen zijn gerooid en het gebouwtje is verwijderd. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat bijvoorbeeld de stronken en funderingen blijven zitten in de grond. Op die manier wordt vermeden dat niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. De stronken en het wortelgestel en de funderingen kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.

- Proefsleuvenonderzoek met doorgedreven metaaldetectie

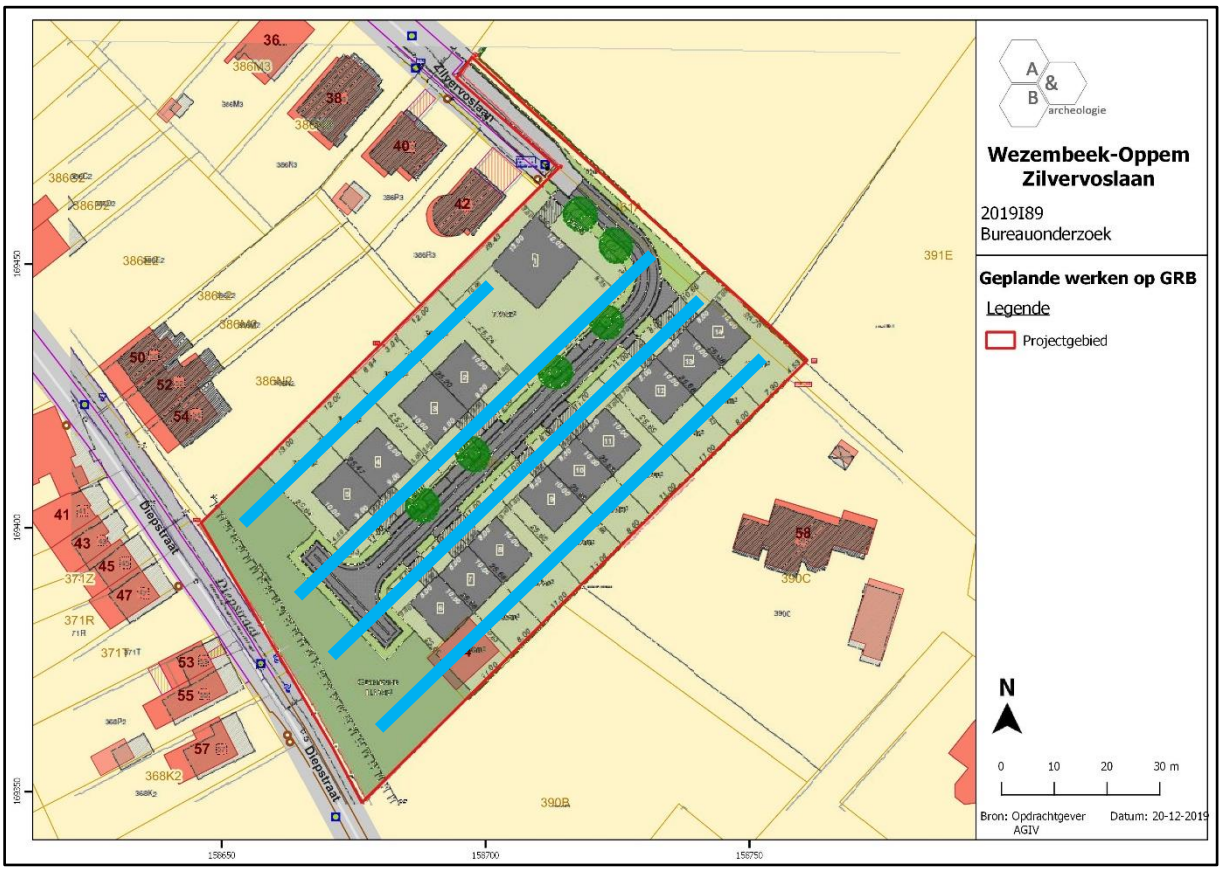
Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven. De sleuven worden met een noordoost-zuidwest oriëntatie aangelegd, zodat de helling goed in kaart kan worden gebracht. **De huizenblokken worden vermeden met de sleuven.** Hierdoor kan de afstand van middelpunt tot middelpunt tussen sommige sleuven net iets groter zijn dan 15m. De spreiding van de sleuven zoals voorgesteld op figuur 2, die dus rekening houdt met de huizenblokken, is echter voldoende om het plangebied op een goede manier te kunnen onderzoeken. Voor de uitgraving wordt gebruik maakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

De sleuven worden gelaagd uitgegraven met voldoende aandacht voor metaaldetectie en veldkartering. In eerste instantie worden de graszoden oppervlakkig verwijderd ter hoogte van de proefsleuven en de kijkvensters. Dit niveau wordt eerst gecontroleerd met een metaaldetector op de aanwezigheid van metalen artefacten (mogelijk musketkogels, knopen, munten, …) en visueel geïnspecteerd op niet-metalen artefacten (mogelijke geweerkeien, aardewerk, dierlijk botmateriaal,…). De relevante vondsten worden opgemeten en voorzien van een vondstlabel. Bij de aanleg van de sleuf zelf wordt tijdens het stelselmatig verdiepen naar het archeologisch vlak ook metaaldetectie uitgevoerd. Als laatste worden de eventuele archeologische sporen gecontroleerd op aanwezigheid van metalen voorwerpen. Alle relevante archeologische vondsten worden ingezameld.

Ze worden nadien geteld, bij grote hoeveelheden volstaan schattingen. De gebruikte metaaldetector heeft een hoge gevoeligheid voor kleine metalen voorwerpen.

Er wordt 10%, oftewel ca. 650m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 163m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 813m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, aangeduid op de kadasterkaart waarop de geplande werken zijn geprojecteerd (bron: geopunt.be en initiatiefnemer).

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op leemgronden. Minstens één van de teamleden heeft een gedegen kennis van metaaldetectie en postmiddeleeuws slagveldonderzoek.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

De afstand van middelpunt tot middelpunt tussen de sleuven zal net iets groter zijn dan 15m, omdat rekening wordt gehouden met de huizenblokken. De spreiding van de sleuven zoals voorgesteld op het sleuvenplan is echter voldoende om het plangebied op een goede manier te kunnen onderzoeken.